

Rapport 2010:47

Limhamn 155:501, Malmö 129, Hyllie sn, Malmö kommun (Dösemarken, tilläggsytan)

Arkeologisk förundersökning 2010

Åsa Berggren

**sydsvensk
arkeologi**

Rapport 2010:47

**Limhamn 155:501, Malmö 129,
Hyllie sn, Malmö kommun
(Dösemarken, tilläggsytan)**

Arkeologisk förundersökning 2010

Åsa Berggren

Fornlämningsnr: Malmö 129
Limhamn 155:501, Hyllie socken
Malmö kommun
Skåne län

Sydsvensk Arkeologi AB

Kristianstad

Box 134
291 22 Kristianstad

Malmö

Box 406
201 24 Malmö

www.sydsvenskarkeologi.se

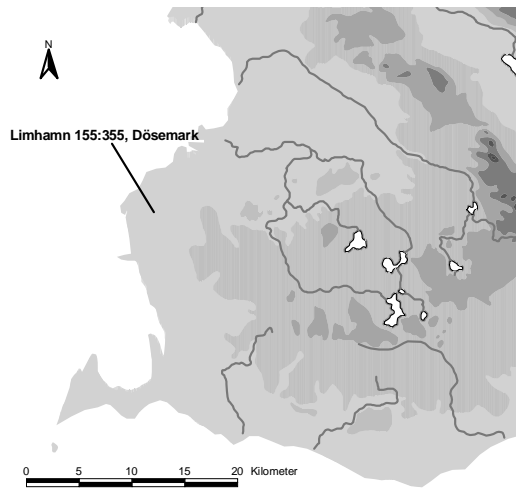
© 2010 Sydsvensk Arkeologi AB

Rapport 2010:47

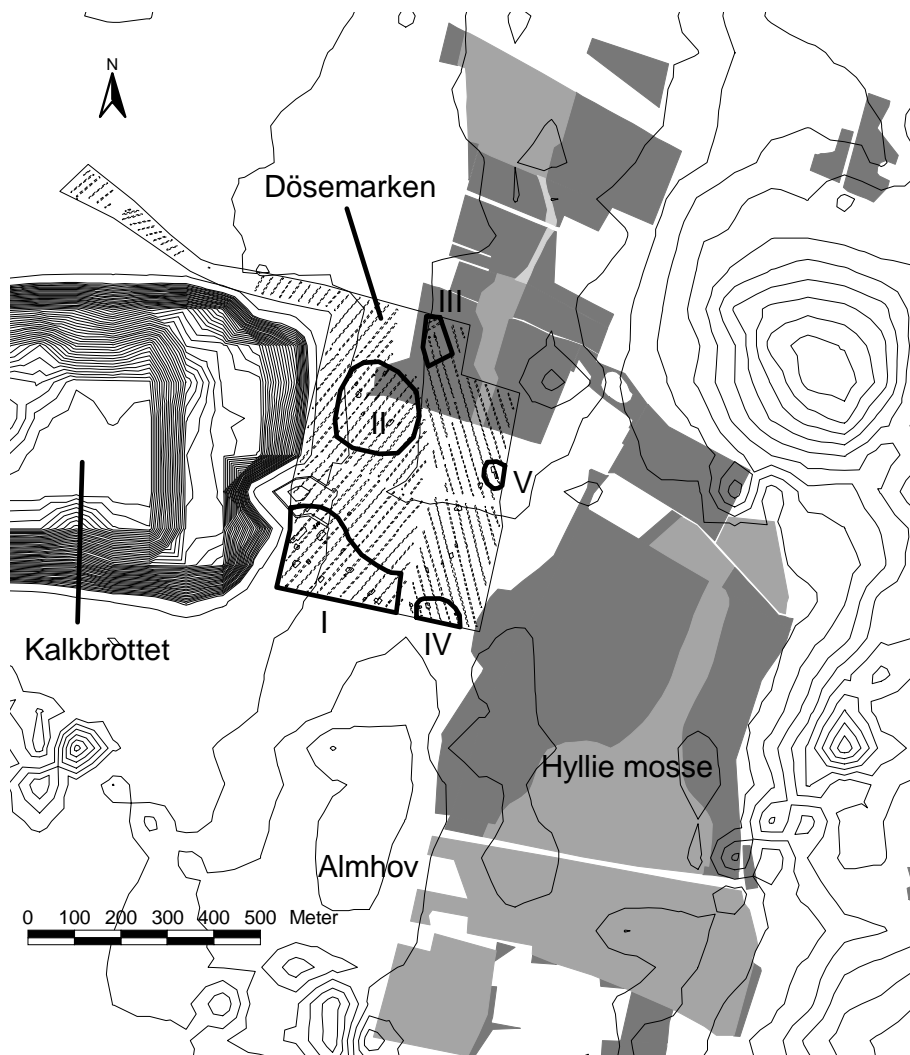
Omslag: Söschakt på tilläggsytan. Foto: Ylva Wickberg
Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, Gävle.

Innehåll

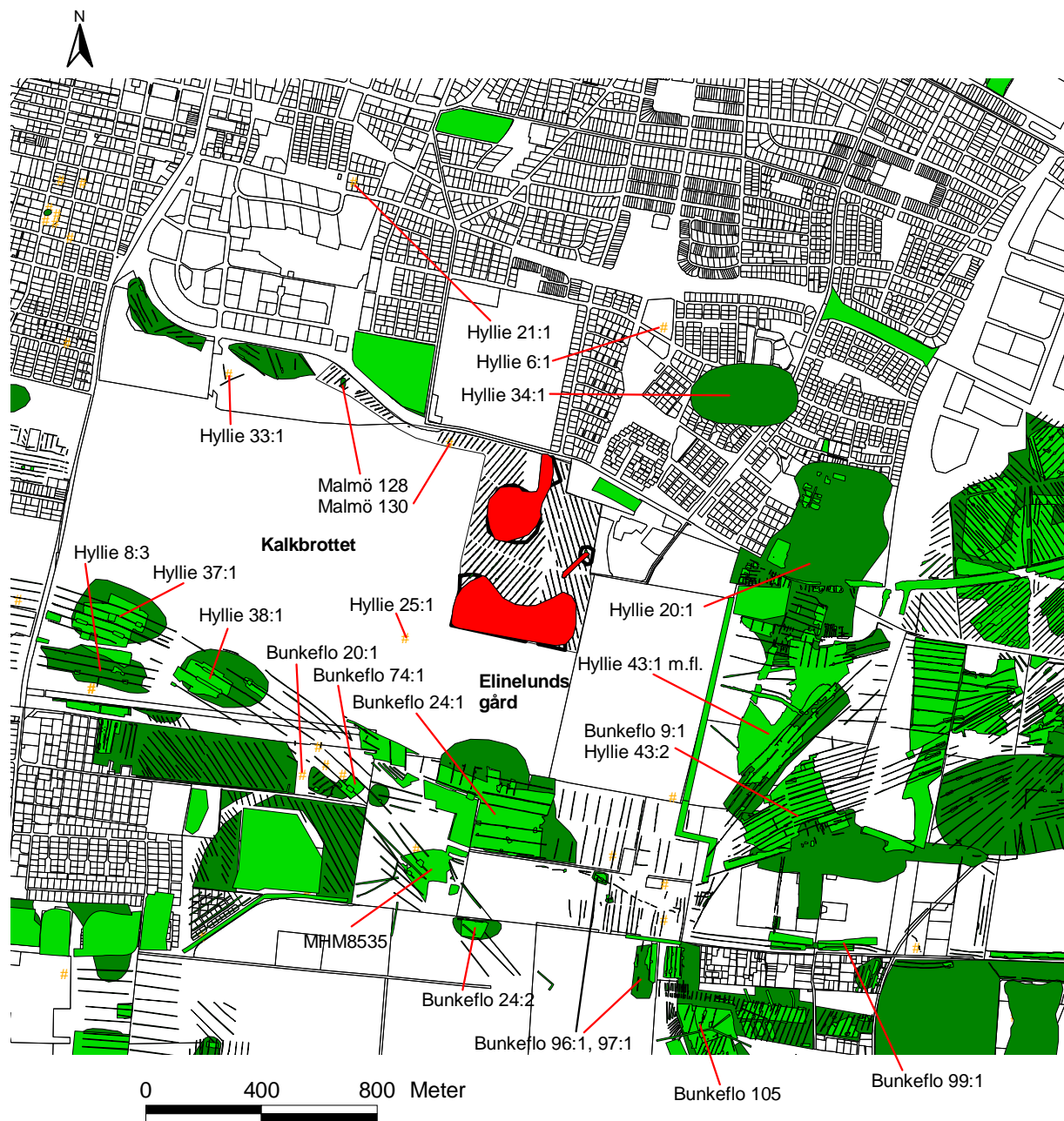
Sammanfattning	5
Inledning	7
Läge och topografi	7
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar	8
Den pågående slutundersökningen inom Dösemarken	10
Tidigeolitikum–äldre mellanneolitikum runt Dösemarken	10
Äldre järnålder runt Dösemarken	12
Undersökningens syfte	13
Metod och genomförande	14
Undersökningens resultat	14
Schakt 1	14
Schakt 2	15
Schakt 3	16
Schakt 4	17
Åtgärdsförslag	18
Referenser	19
Administrativa uppgifter	21
Bilaga 1: Anläggningslista	23

Figur 1. Undersökningens läge i sydvästra Skåne.

Figur 2. Topografiska förhållanden kring Dösemarken. Tilläggsytan ligger direkt söder om delområde I och IV. Höjdkurvor 1 m ekvidistans. Ångmarkernas utbredning efter Erikson 1995, bearbetat av Lars Persson, Malmö Museer.

Figur 3. Fornlämningssmiljön kring Dösemarken enligt FMIS eller inventarienummer enligt Malmö museers arkivdatabas ATAUT.

Figur 4. Dösemarken delområde I och IV samt tilläggsytan i söder med de fyra sökschakten.

Sammanfattning

Med anledning av att en yta om ca 12 000 m² tillkom till en redan pågående arkeologisk undersökning inom fornlämning RAÄ Malmö 129, har Sydsvensk arkeologi utfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Limhamn 155:501 m.fl. Undersökningen är benämnd Dösemarken - tilläggsytan. Förundersökningen genomfördes genom att fyra sökschakt med utvidgningar drogs genom området. Matjorden banades på så sätt av på totalt 2780 m². Tilläggsytan är belägen direkt söder om den pågående undersökningen och fornlämningarna inom tilläggsytan utgör en fortsättning på de aktivitetsområden som identifierats på den större undersökningsytan. I sökschakten framkom totalt 70 anläggningar, varav majoriteten utgjorde stolphål och gropar.

Inledning

Med anledning av byggnation av ett bostadsområde öster om kalkbrottet i Limhamn, Malmö, har Sydsvensk arkeologi AB undersökt ett område inom fastighet Limhamn 155:501 m.fl., benämnt Dösemarken. I samband med pågående undersökning (Länsstyrelsens diarienummer 431-73683-08) tillkom en yta i direkt anslutning till den södra delen av undersökningsområdet. Lämningarna inom tilläggsytan är en direkt fortsättning söderut på fornlämning RAÄ Malmö 129. Den 12 000 m² stora tilläggsytan ska också tas i anspråk för bostadsområdet. Sydsvensk arkeologi AB har utfört en arkeologisk förundersökning av tilläggsytan i enlighet med beslut av Länsstyrelsen i Skåne (diarienummer 431-9106-10). Beställare är Elinegårds Utvecklings AB (NCC och IKANO).

Läge och topografi

Följande avsnitt Läge och topografi, Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar samt kartor är hämtade från undersökningsplanen för den pågående undersökningen av Dösemarken (Brink & Skoglund 2009).

Dösemarken är beläget invid kalkbrottet i Limhamn. Annetorpsvägen löper förbi i norr och Elinelunds koloniområde ligger i öster. Åt söder ligger Elinelunds gård, men i övrigt utgörs den närmaste omgivningen i denna riktning av åkermark. Avståndet till den nutida kustlinjen är strax över 2 km. Det här aktuella exploateringsområdet ligger på den södra sidan av en markväg som löper i öst-västlig riktning norr om Elinelunds gårdsläge och utgörs idag av åkermark. Höjden över havet är ca 12 m.

Enligt den topografiska zonindelning som upprättades i samband med projektet Öresundsförbindelsen tillhör undersökningsområdet ”Kusten” (Björhem & Magnusson Staaaf 2006 s. 14, 47 ff.). ”Kusten” kännetecknas av ett flackt landskap med små topografiska höjdskillnader, men med en gradvis stigning inåt landet. Mindre topografiska skillnader finns dock, inte minst söder om Dösemarken där sluttningarna ned mot Hyllie mosse är tämligen markerade och tydliga. Jordarterna inom ”Kusten” består huvudsakligen av morängrovlera och lerig sandig-moig morän.

Hyllie mosse har utgjort en dominerande topografisk enhet i området. På figur 2 ses dess utbredning under tidigt 1700-tal, då benämnd ”Mosseängen” och ”Komossen” (Erikson 1995). Hyllie mosses gränser så som de framträder i förhållande till bl.a. Dösemarken och den arkeologiskt belagda bebyggelsen där kan inte direkt översättas till förhistoriska förhållanden, men ger på ett generellt plan en uppfattning om lägre liggande partier i

landskapet som delvis kan ha varit fuktiga. Exempelvis har senneolitiska brunnar i närområdet, vid Elinelund 2A, överlagrats av torv vilket ger en svag antydning om att klimatet blev något fuktigare under yngsta senneolitikum (Sarnäs & Nord Paulsson 2001 s. 87). Det innebär inte att Hyllie mosses maximala nivå nåddes vid den tidpunkten eftersom ”fuktigare” endast kan ses som en relativ angivelse gentemot en tidigare situation som generellt tyder på ett torrare klimat (se t.ex. Björhem & Magnusson Staaf 2006 s. 139 f.). En mindre undersökning av Hyllie mosse har visat att det som var kvar av den bestod av 30–40 cm starkt humös matjord underlagrat av opåverkad, gulgrå moränlera. Det fanns inga organogena lagerföljder bevarade, och sådana har sannolikt inte heller existerat. Istället har den så kallade mossen utgjorts av ett område som präglats av högt markvatten som kanske delvis innehållit en försumpningslagerföljd som dock brutits ned i senare tid (Regnell 1995). Namnet Hyllie mosse skall därmed betraktas som ett resultat av tradition och inte definition (i en naturvetenskaplig bemärkelse).

Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

Namnet Dösemarken är hämtat från en lantmäterikarta över Hyllie socken från 1702 (Erikson 1995). Undersökningsområdet har ingått i en vång med detta namn. Inom vången, rakt söder om undersökningsområdet, finns två namn – ”Stora Döse” och Lilla Döse” – som indikerar att det kan ha stått två dösar här (Erikson 1995 s. 181). Möjligen kan det också enbart markera namnet på åkrarna här i relation till megalitgravar längre söderut, dvs. det är inte säkert att det funnits dösar här.

Dösemarken ligger i ett område rikt på fornlämningar där omfattande ytor dessutom har blivit föremål för arkeologisk undersökning. Här förs en kort diskussion kring tidigneolitikum–äldre mellanolitikum och äldre järnålder då det är dessa tidsavsnitt som är representerade av lämningar inom förundersökningsområdet (se nedan under *Den pågående slutundersökningen inom Dösemarken*). För en detaljerad genomgång hänvisas till Brink och Skoglund 2009. Fornlämningarnas läge kan ses på figur 3 där uppgifter från informationssystemet för fornminnen (FMIS) och Malmö Museers arkivdatabas (ATAUT) ingår. Fornlämningsmiljön i det begränsade område som ses på figuren ger en representativ bild av mångfalden och tidsdjupet i mänskliga aktiviteter i den kustnära bygden i den här delen av sydvästra Skåne. Vidgas kartan ser vi fler platser med till stora delar liknande typer av lämningar, även om omfattning och aktivitetsintensitet kan skilja åt.

Närområdet har bl.a. berörts av de två stora infrastrukturprojekten – projektet Öresundsförbindelsen samt Citytunnelprojektet. De arkeologiska undersökningar som genomförts har sammantaget visat på aktiviteter från främst neolitikum och äldre järnålder, men även lämningar från mesolitikum, bronsålder, yngre järnålder och medeltid har undersökts. Nedan följer en redovisning i punktform av de fornlämningar och undersökningar som markerats med fornlämningsnummer eller inventarienummer på figur 3. Här anges även eventuell relevant referens. De för Dösemarkens del mest relevanta omgivande fornlämningarna har valts ut.

- RAÄ Bunkeflo 24:1 – Almhov (Gidlöf, Hammarstrand Dehman & Johansson 2006; Steineke 2006; Brink 2009; Rudebeck 2010).
- MHM 8535 – Vintriehemmet 3A (Öijeberg 2004).
- RAÄ Bunkeflo 24:2 – Vintriehemmet 3B (Öijeberg 2004).
- RAÄ Bunkeflo 9:1 och Hyllie 43:2 – Bunkeflo bytomt och Bunkeflo (Lövgren m.fl. 2007).
- RAÄ Bunkeflo 20:1 – Fyndsamling (Sarnäs & Nord Paulsson 2001).
- RAÄ Bunkeflo 96:1 och 97:1 – Torkelstoftan (Friman 2007).
- RAÄ Bunkeflo 105 – Vintrie IP och Vintrie 20:1 & 20:59 (Hammarstrand Dehman, Jansen & Hanny 2007).
- RAÄ Bunkeflo 74:1 – Elinelund 2B (Sarnäs & Nord Paulsson 2001).
- RAÄ Bunkeflo 99:1 – Vintriediket (Sandén 2007).
- RAÄ Hyllie 6:1 – Depåfynd (Karsten 1994).
- RAÄ Hyllie 25:1 – Uppgift om dös (Sandén 1995).
- RAÄ Hyllie 38:1 – Elinelund 2A (Sarnäs & Nord Paulsson 2001).
- RAÄ Hyllie 37:1 – Skjutbanorna 1B (Sarnäs & Nord Paulsson 2001).
- RAÄ Hyllie 8:3 – Bunkeflopallisaden (Skjutbanorna/Kalkbrottsgatan) (Thörn 2007; Carlsson 2008).
- RAÄ Hyllie 21:1 – Stensättning.
- RAÄ Hyllie 33:1 – Uppgift om hög.
- RAÄ Hyllie 34:1 – Uppgift om hög.
- RAÄ Hyllie 20:1 – Hyllie bytomt (se t.ex. Falk m.fl. 2008).
- RAÄ Hyllie 43:1, MHM 12644 och MHM 12645 – Mellanbyn (Vintrieleden, Hyllie IP och Ekostråket) (Friman 2007; 2008).

Den pågående slutundersökningen inom Dösemarken

Den aktuella tilläggsytan ligger i direkt anslutning till den pågående slutundersökningen inom RAÄ Malmö 129. Slutundersökningen genomförs av Sydsvensk Arkeologi AB. Malmö Kulturmiljö har tidigare utfört utredning och förundersökning inom området (Gidlöf 2005; Ifverson 2007). De områden som slutundersöks direkt norr om tilläggsytan benämns Område I och IV (figur 4).

Inom Område I har det framkommit en omfattande bebyggelse från senneolitikum–äldsta bronsålder. Bebyggelsen ligger avgränsad på ett mindre, men från omgivande ytor, markerat höjdparti i den västligaste delen av området. Här finns även delar av en enkelradig mellanepolitisk palissad. Dessa lämningar är avgränsade söderut och förväntas inte fortsätta inom tilläggsytan.

Lämningar från tidigneolitikum–äldre mellanepolitikum finns inom det ovan nämnda höjdläget, men även i ett mindre område i den östra delen av Område I. Här finns gropar samt möjliga tvåskeppiga hus nära områdesgränsen söderut. Lämningar från den här tidsperioden finns även söder om områdesgränsen, men aktivitetsområdet från denna period tycks få sin södra begränsning inom den aktuella tilläggsytan.

Spritt över Område I och inom Område IV finns även bebyggelselämningar från förromersk järnålder (preliminär datering). Lämningarna består av mindre treskeppiga hus, gropar och gropsystem. Även dessa lämningstyper finns inom den aktuella tilläggsytan (figur 4).

Tidigneolitikum–äldre mellanepolitikum runt Dösemarken

Almhov utgör en naturlig utgångspunkt i en genomgång av den tidigneolitiska fornlämningsmiljön i området. Här har en monumental gravmiljö från tidigneolitikum undersökts, och det fanns även en kompakt närvaro av tidigneolitiska gropar inom området. Här har också den mest omfattande bebyggelsen (huslämningar) i Sydskandinavien från senneolitikum–äldsta bronsålder undersökts. Almhov ligger ca 500 m söder om Dösemarken. Vid Almhov undersöktes resterna efter fyra, möjligen fem, tidigneolitiska långhögar samt två döstomter. I anslutning till en av långhögarna kunde en grav med skelettresterna undersökas. Runt dessa monumentala gravlämningar låg ett stort antal gropar i vilka föremål i form av främst flinta och keramik deponerats. Stora mängder djurben hade också lagts ned i groparna. Sammanlagt kunde 132 gropar dateras till perioden. En stor andel av de över 1 000 kg fynd som registrerades låg i dessa gropar. Gro-

parna relaterades till gravlämningarna och sågs som lämningar efter sociala sammankomster, bl.a. i samband med begravningar.

Gravmiljön har möjligen sin fortsättning norrut från Almhov sett. Hyllie 25:1, alldeles i närheten av Dösemarken (figur 3), markerar förekomsten av en möjlig dös. Markeringen för dosen ligger drygt 150 m sydväst om Dösemarken. Markeringen har dock gjorts tämligen grovt utifrån ett litet område markerat ”Oduglig” på en karta från 1702 (se Erikson 1995). Närvaron av en eller flera megalitgravar i det här området antyds i och med namnen på åkrarna, ”Stora Döse” och ”Lilla Döse”, samt naturligtvis hela vångens namn, Dösemarken. Det kan också vara en namngivning som indikerar att megalitgravar legat i närheten, dvs. marken invid dösarna. En möjlig lokalisering för Hyllie 25:1 har också förslagits vara vid markeringen för ”Lilla Döse”, dvs. något längre mot sydost jämfört med nuvarande markering (Sandén 1995 s. 48).

Vid Elinelund 2B undersöktes en större anläggning med stenpackning och stolphål som daterades till tidigneolitikum II–mellanneolitikum AII. I anläggningen påträffades bl.a. ett omfattande och rikt dekorerat keramikmaterial. Centralt i stenpackningen låg ett människoben i form av en kraniedel. Anläggningen tolkades i relation till de indikationer på megalitgravar som diskuterades ovan och sattes i samband med gravritualer där recirkulation av människoben kan ha ingått.

Vid Skjutbanorna 1B undersöktes en grav som möjligen kan vara tidigneolitisk och vid Vintrie IP och Vintrie 20:1 & 20:59 undersöktes tre anläggningar som tolkades som tidigneolitiska gravar. Tolkningen baserades på närvaron av stenpackningar samt på det rikliga fyndmaterialet i dem, men några skelettresten kunde inte beläggas. Vid Skjutbanorna 1B undersöktes en anläggning som tolkades som resterna efter ett kulthus från tidigneolitikum II–mellanneolitikum AII.

Det finns därmed flera konkreta lämningar och indikationer på lämningar som kan relateras till begravningsritualer och kult under tidigneolitikum och en äldre del av mellanneolitikum A i området. Vid flera lokaler runt Dösemarken har också för fullåkersbygden typiska neolitiska lämningar i form av gropar och lagerbildningar undersökts. Detta förstärker bilden av ett intensivt utnyttjat område präglad av platser av varierad funktion och betydelse. Lämningar har påträffats vid Almhov och Elinelund 2B som redan nämnts, men även vid Bunkeflopalsleden, Skjutbanorna 1B, Elinelund 2A, Vintrihemmet 3A, Vintrihemmet 3B, Torkelstoftan, Vintrie IP och Vintrie 20:1 & 20:59, Vintriediket, Bunkeflo/Bunkeflo bytomt och Mellanbyn finns aktiviteter belagda från den här tiden. Lämningarna tolkas generellt som

spåren efter boplotsverksamhet där även rituella inslag förekommit. Depositioner av keramik, flinta och ben i gropar har tolkats som resultatet av rituella aktiviteter. Det är endast vid Almhov som en tydlig stolpkonstruktion i form av ett tvåskeppigt hus från den här tiden undersökts. Huset dateras till tidigneolitikum II–mellanneolitikum A.

Äldre järnålder runt Dösemarken

Vid järnålderns början blir återigen flera platser i området bebyggda efter att området inte bebotts sedan början av äldre bronsålder. Bebyggelsen runt mossen förefaller ha återetablerats under övergången yngre bronsålder–förromersk järnålder. Precis som under tidigare perioder är det till de många låga höjdsträckningarna runt Hyllie mosse som bebyggelsen främst koncentreras. En noggrann genomgång av den äldre järnålderns bebyggelse har gjorts av Bo Friman och beskrivningen här bygger på denna (Friman 2008 s. 34 ff.).

De gårdar som undersökts vid Almhov, Vintriehemmet 3A och Vintriehemmet 3B tillhör den bebyggelse i Malmöområdet som ligger längst västerut, dvs. närmast kusten, under äldre järnålder. I området mellan Almhov och kusten syns ingen gårdsbebyggelse. Däremot har området med strandängar troligen använts för bete under perioden. Närmast kustlinjen har även gravar anlagts under järnåldern (se t.ex. Brink, Grehn & Kishonti 2008).

I området väster om Hyllie mosse ses en klar tyngdpunkt i bebyggelsen under förromersk järnålder, men dateringarna av framförallt treskeppiga långhus visar att den haft sin början i övergången yngre bronsålder–förromersk järnålder och att den har sträckt sig in i århundradet närmast efter Kristi födelse. Vid Almhov undersöktes flera gårdslämningar i form av 15 långhus, brunnar, gropsystem och gropar från i huvudsak förromersk järnålder. Det fyndmaterial som påträffades var dock ringa. Söder om Almhov, vid Vintriehemmet 3A, undersöktes delar av en gård från äldre förromersk järnålder. Här fanns ett långhus, ett fyrstolpshus, hela sju brunnar och två större förrådsgropar. Inom Vintriehemmet 3B fanns liknande gårdslämningar bestående av ett långhus, en fyrstolpsbod, gropar, gropsystem och en brunn daterade till förromersk järnålder.

Invid den södra och sydöstra delen av Hyllie mosse undersöktes bebyggelselämningar vid Torkelstoften, Vintrie IP och Vintrie 20:1 & 20:59 samt Vintriediket. Även här har bebyggelsen samma kronologiska tyngdpunkt som väster om mossen. Inom Torkelstoften framkom ett långhus och en grop som båda daterades till perioden. Inom Vintrie IP och Vintrie 20:1 & 20:59 undersöktes hela 30 långhus från i huvudsak förromersk järnål-

der. Hälften av husen kunde dateras till äldre delen av perioden. Gropar, gropsystem, brunnar, härdar och kokgropar kunde knytas till gårdarna. Inom Vintriediket undersöktes tre långhus, ett par fyrstolpshus, gropar, täktgropar och brunnar från förromersk järnålder. Värt att nämna är fyndet av en La Tène-fibula i brons daterad till förromersk järnålder period IIIa. Fibulan påträffades i en brunn. Inom Vintriediket kunde även ett långhus tydligt dateras till romersk järnålder, en period som endast varit representerad i sin allra tidigaste del i den så här långt berörda bebyggelsen runt Hyllie mosse.

När vi når längre norrut, längs den östra sidan av Hyllie mosse blir bebyggelsen från romersk järnålder mer framträdande. Även här har den dock sin början i yngre bronsålder. Vid Bunkeflo har 14 långhus från yngre bronsålder–äldre romersk järnålder undersökts. Härdar, brunnar, gropar och gropsystem har knutits till gårdarna. I bebyggelsens slutskede, under äldre romersk järnålder, kan bebyggelse lämningarna inom Bunkeflo direkt relateras till de manifesta gårdar som undersökts inom Mellanbyn. Här har sammanlagt 34 hus från perioden yngre bronsålder–yngre romersk järnålder undersökts. Under äldre romersk järnålder finns flera mycket stora gårdar inom området. Långhus och mindre hus bildade tillsammans med hägnader tydliga gårdslägen. Ett stort antal anläggningar i form av bl.a. brunnar, gropar och gropsystem relaterades till bebyggelsen. Särskilt utmärkande är det material i form av framför allt keramik, säd, djurben och metallföremål (bl.a. ett eneggat svärd, knivar, krumkniv, svärdshänge, fibula och remändesbeslag) som deponerats i framför allt sättningslager i gropsystem från senare delen av förromersk järnålder–inledningen av yngre romersk järnålder. Dessa fynd visar tillsammans med manifesta gårdslämningar att människor med hög social position bott här under den här tiden.

Inom Mellanbyn fanns även bebyggelse under yngre järnålder, främst vikingatid, om än inte i samma omfattning som under äldre järnålder. Strax norr och söder om Mellanbyn, inom och i direkt anslutning till de historiskt kända bytomterna Hyllie bytomt och Bunkeflo bytomt, har det påträffats omfattande bebyggelse lämningar från sen vikingatid till historisk tid. Lämningarna från sen vikingatid–tidig medeltid kan kopplas till grundläggandet av de båda byarna.

Undersökningens syfte

Syftet med förundersökningen av tilläggsytan på Dösemarken var att fördjupa kunskapen om fornlämningarna inom området. Målsättningen var att klargöra fornlämningarnas innehåll, datering och vetenskapliga potential.

Då förundersökningen utfördes på en yta i direkt anslutning till pågående slutundersökning förväntade vi oss en fortsättning på de lämningar som framkommit där (se ovan), dvs. framförallt bebyggelselämningar från tidigneolitikum–äldre mellanepolitikum samt äldre järnålder (förromersk järnålder). De frågeställningar som ställdes inför den pågående slutundersökningen hade därmed direkt relevans även för tilläggsytan (se Brink & Skoglund 2009). Frågorna till den äldre järnålderns bebyggelse riktades i huvudsak mot övergripande bebyggelsemönster, och när gårdar etablerades inom den här delen av kustbygden och när de övergavs. Frågorna relaterade till de neolitiska lämningarna är särskilt prioriterade och konkret riktade mot de välbevarade bebyggelsespåren i den södra delen av Område I, och som har sin fortsättning söderut.

Metod och genomförande

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes genom att sökschakt drogs med grävmaskin över hela tilläggsytan. Detta innebär att hela området täcktes in av långa schakt med 13 – 20 meters mellanrum. Schakten drogs med både enkel och dubbel skopbredd och utvidgningarna gjordes vid ökad anläggningstäthet. Matjorden avlägsnades på detta sätt ner till underliggande anläggningar och underlaget bestående av morän. Schakt och anläggningar mättes sedan in med totalstation. Ett urval av anläggningarna undersöktes sedan genom utgrävning av 50 % av fyllningen för att en sektion genom anläggningen skulle kunna dokumenteras.

Undersökningsresultat

Inom undersökningsytan som omfattade ca 12 000 m² drogs fyra sökschakt i öst-västlig riktning, två på vardera sidan om grusvägen som leder fram till det tidigare gårdsläget för Elinelunds gård. I sökschakten framkom totalt 70 anläggningar, varav majoriteten utgjorde stolphål och gropar. Totalt schaktades matjorden bort på en 2780 m² stor yta. Schakten redovisas här för sig.

Schakt 1

Det nordvästra schaktet benämndes schakt 1 (se figur 4). Det drogs ca 250 meter i öst-västlig riktning utmed en markväg som lett till en tidigare gård som finns belagd på häradskartan från tidigt 1900-tal. Schaktet drogs med dubbel skopbredd, förutom ca 90 meter längst åt väster där det drogs med enkel skopbredd. Två utvidgningar gjordes i östra delen där anläggningstätheten var större. I schaktet framkom 22 anläggningar varav 15 undersöktes. De utgjordes av 7 gropar, 9 stolphål, 2 rännor, 2 mörk-

färgningar samt 2 anläggningar som efter undersökning fick utgå ur undersökningen.

I den västliga delen av schaktet framkom endast en anläggning, en grop (A27171) med osäker funktion. Resterande 22 anläggningar framkom i den östliga delen av schaktet.

Spridningen av anläggningarna i schakt 1 överensstämmer med resultaten på andra sidan av markvägen, i den södra delen av delområde I, som hör till den pågående undersökningen av Dösemarken. Där är anläggningstätheten låg i den sydvästra delen, men hög i den sydöstra delen där ett neolitiskt aktivitetsområde är beläget.

Koncentrationen av anläggningar i östra delen av schakt 1, främst bestående av stolphål och grundare gropar, går således förmodligen att knyta till det neolitiska aktivitetsområdet. Några av anläggningarna som undersöktes uppvisade också en fyllning liknande de neolitiska anläggningarna på delområde I, exempelvis A26959 och A26933, båda två bestående av mörkfärgningar med stolphål. Generellt uppvisar stolphålen i schakt 1 inga tydliga mönster eller strukturer. Någon huslämning har således inte identifierats. Däremot finns det inom det neolitiska aktivitetsområdet på norra sidan av vägen ett antal enskilda stolphål efter ensamstående stolpar eller pålar som kan dateras till neolitikum. Möjligen kan några av stolphålen i schakt 1 vara lämningar efter likande stolpar, som kan ha omgärdat eller avgränsat aktivitetsområdet eller boplatsen. Närmare analyser av fyllningen i dessa stolphål får visa på eventuell samtidighet.

Schakt 2

Schakt 2 är 250 meter långt och drogs ca 20 meter söder om schakt 1 (se figur 4). Det har dubbel skopbredd och två större utvidgningar vid anläggningskoncentrationer, den ena i den östra och den andra i den västra änden av schaktet. I schakt 2 framkom 36 anläggningar, varav 25 undersöktes. De utgjordes av 7 gropar, 12 stolphål, 1 lager, 1 brunn, 1 anläggning som lämnades odefinierad och 14 som efter undersökning utgår ur undersökningen.

I utvidgningen i den västliga delen av schaktet framkom ett antal spår som vi undersökte med tanke på att de kunde vara dåligt bevarade lämningar av en megalitgrav. Marknamnen Dösemarken, Stora Dösen och Lilla Dösen (de två sistnämnda belägna sydväst om undersökningsområdet) har lett till speciell uppmärksamhet på eventuella megalitspår, och en liten, svag förhöjning i undersökningsområdets sydvästra hörn gjorde oss extra observanta. Det var också denna plats inom undersökningsområdet som låg närmast den markering på fornminneskartan

som markerar en uppgift om en eventuell långdös (RAÅ Hyllie 25:1), vilket gjorde läget extra intressant. På förhöjningen fanns avlångt stråk med småsten i en mörkfärgning samt några mer begränsade mörkfärgningar. Dessa undersöktes mycket noga, men bedömdes bestå av ett tunt lager i botten på matjorden med naturligt förekommande sten samt naturliga variationer i moränen. En av de mindre mörkfärgningarna bestod av en söndervitt-rad sten. De tycks därmed naturliga och kan inte tolkas som en gravlämning.

Majoriteten av de färgningar som fanns spridda i västra delen av schakt 2 bedömdes efter undersökning som naturliga och utgår ur undersökningen. Undantagen var A27221 längst i väster som utgör en mindre lagerrest eller en gropbotten samt A27337 i mitten av schaktet som är en modern grop.

I den östra delen av schakt 2 framkom tre stolphål (A27389, A27411 och A27424) som ligger på rad, men med mycket ojämna avstånd och kan inte tolkas som en tydlig husrest. Där emot framkom längst i öster en rad av sex stolphål som bedöms utgöra den nordliga raden av takbärande stolpar i ett treskeppigt långhus. De består av A27557, A27570, A27579, A27603, A27612 och A27622. Förmodligen har den spridda järnålders-bebyggelse vi sett spår av i delområde I och IV sin fortsättning här. En större anläggning (A27477) sex meter nordväst om stolphålsraden utgör förmodligen ett gropsystem eller en brunn som kan knytas till denna bebyggelse. Ytterligare enstaka stolphål och mindre gropar förekommer också i denna ände av schakt 2.

Schakt 3

Schakt 3 drogs öster om grusvägen, söder om delområde IV (se figur 4). Det drogs med dubbel skopbredd och utvidgades både i östra och västra änden. I detta schakt som mäter 117 meter framkom endast 5 anläggningar varav två undersöktes. De bestod av två brunnar, två gropar och ett stolphål. En brunn med två brunnskar (A26664) snittades med maskin och dokumenterades endast med fotografier då den hotade att rasa in (se figur 5). Den var 7 x 8,5 meter stor i ytan och brunnskaren var 1,8 respektive 1,3 meter djupa.

Den var belägen i schaktets östra ände, ca 10 meter från den sandiga grund som kan representera Hyllie mosses största utbredning.

Figur 5. Det nordvästra brunnskaret i A26664 under utgrävning med maskin.

Övriga anläggningar återfanns i västra delen av schakt 3. En cirkelrund grop, A26642, undersöktes och uppvisade en plan botten och distinkt gräns mot den omgivande moränen. Fynd av keramik tyder på att gropen hör till den äldre järnåldersbebyggelsen i området t.ex. i delområde IV.

Resterande anläggningar består av en mindre grop, en större brunn eller gropsystem samt ett stolphål.

Schakt 4

Schakt 4 drogs 13 meter söder om schakt 3 och blev 118 meter långt (se figur 4). Det drogs med dubbel skopbredd och utvidgades nära östra änden. I detta schakt framkom endast fyra anläggningar varav en undersöktes med maskin. Det var ett gropsystem benämnt A26751, beläget i östra delen av schaktet. På grund av

rasrisk dokumenterades sektionen endast med en skiss. Gropsystemet var 0,85 djupt och mätte 6 meter på längden. Hela bredden togs inte fram. Fyllningen antyder att det kan ha stått vatten i de djupare delarna, men formen tyder inte på att det varit en brunn.

Övriga anläggningar i schakt 4 bestod av en mindre grop och en anläggning som lämnades odefinierad. De ligger båda invid det undersökta gropsystemet i schaktets östra ände. Ensamt i schaktets västra del framkom ett stolphål.

Åtgärdsförslag

Lämningarna på tilläggsytan utgör en direkt fortsättning på de anläggningsstrukturer som framkommit vid den pågående undersökningen norr om det här aktuella undersökningsområdet. De framkomna anläggningarna kan dateras till främst två övergripande tidsperioder, tidigneolitikum till äldre mellaneneolitikum samt äldre järnålder. Det innebär att valda delar av de frågeställningar som gäller den pågående undersökningen även är relevanta för tilläggsytan eftersom det rör sig om samma forn lämning.

Spridningen av anläggningarna inom de fyra sökschakten inom tilläggsytan uppvisar en koncentration till de centrala delarna av undersökningsområdet (se figur 4). Där finns lämningar från både den neolitiska perioden som kan kopplas direkt till det neolitiska aktivitetsområde som undersöks på delområde I och från äldre järnålder som är en del av den bebyggelse som påträffats spridd både inom delområde I och delområde IV. Därför föreslås en yta om ca 5 000 m² centralt inom tilläggsytan som omfattar de framkomna anläggningskoncentrationerna att slutundersökas.

Referenser

- Björhem, N. & Magnusson Staaf, B. 2006. *Öresundsförbindelsen och arkeologin. Långhuslandskapet. En studie av bebyggelse och samhälle från stenålder till järnålder*. Malmöfynd nr 8. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Brink, K. 2009. *Gårdarna på Almhov – senneolitikum och äldre bronsålder kring Hyllie mosse. Tematisk rapportering från Citytunnelprojektet*. Rapport nr 48. Hadevik, C. & Steineke, M. (red.). Malmö, Malmö Museer.
- Brink, K, Grehn, F. & Kishonti, I. 2008. *Arkeologisk slutundersökning 2006. Bunkeflostrand 15:1. En mellan-neolitisk palissad och tre järnåldersgravar. Bunkeflo socken i Malmö stad, Skåne län*. Enheten för Arkeologi Rapport 2008:035. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Carlson, I. 2008. *Arkeologisk slutundersökning 2006. Palissaden vid Kalkbrottsgatan. Limhamn 155:355, RAÄ Hyllie 8:3. Hyllie socken i Malmö stad, Skåne län*. Enheten för Arkeologi Rapport 2008:025. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Erikson, M. 1995. *Öresundsförbindelsen. Kulturgeografisk undersökning för området mellan brofästet och kontinentalbanans anslutning vid Lockarp. Rapport över arkeologiska förundersökningar 1995*. Rapport nr 6. Billberg, I., Björhem, N., Thörn, R. & Ödman, C (red.). Stadsantikvariska avdelningen. Malmö, Malmö Museer.
- Falk, A-B., Forssblad, D., Jönsson, L. & Persson, J. 2008. *Arkeologisk slutundersökning 2000. Svennedal – inom Hyllie medeltida bytomt, RAÄ 20. Hyllie socken i Malmö stad, Skåne län*. Enheten för Arkeologi Rapport 2007:067. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Friman, B. 2007. *Arkeologisk slutundersökningar 1999–2000. Vintrieleden – Hyllie IP – Ekostråket. Järnåldersbebyggelse på Hyllie 156:8. Hyllie och Bunkeflo socknar i Malmö stad, Skåne län*. Enheten för Arkeologi Rapport 2006:012. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Friman, B. 2008. *Att stå på egna ben. Centrala funktioner och lokal utveckling under yngre bronsålder och äldre järnålder i Mellanbyn, Skåne*. Malmöfynd nr 18. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Gidlöf, K., Hammarstrand Dehman, K. & Johansson, T. 2006. *Citytunnelprojektet. Almhov – delområde 1. Rapport över arkeologisk slutundersökning*. Rapport nr 39. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Hammarstrand Dehman, K., Jansen, J. & Hanny, S. 2007. *Citytunnelprojektet. Vintrie idrottsplats och Vintrie 20:1 & 20:59. Rapport över arkeologisk slutundersökning*. Rapport nr 46. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Ifverson, P. 2007. *Arkeologisk förundersökning 2006. Dösemarken. Fastigheten Limhamn 155:355. Hyllie socken i Malmö stad, Skåne län*. Enheten för Arkeologi Rapport 2007:014. Malmö, Malmö Kulturmiljö.
- Karsten, P. 1994. *Att kasta yxan i sjön. En studie över rituell tradition och förändring utifrån skånska neolitiska offerfynd*. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 8°, No. 23. Stockholm, Almqvist & Wiksell International.

Lövgren, K., Heimer, O., Ifverson, P., Ingwald, J., Koch, H. & Svensson, M. 2007. *Citytunnelprojektet. Bunkeflo – delområde 2 och Bunkeflo bytomt. Rapport över arkeologisk slutundersökning*. Rapport nr 40. Malmö, Malmö Kulturmiljö.

Regnell, M. 1995. *Öresundsförbindelsen. Jordartsstratigrafiska undersökningar. Rapport över arkeologiska förundersökningar 1995*. Rapport nr 6. Billberg, I., Björhem, N., Thörn, R. & Ödman, C (red.). Stadsantikvariska avdelningen. Malmö, Malmö Museer.

Rudebeck, E. 2010. I trästodernas skugga – monumentala möten i neolitiseringsens tid. *Arkeologiska och förhistoriska världar. Fält, erfarenheter och stenåldersplatser i sydvästra Skåne*. Nilsson, B. & Rudebeck, E. (red.). Malmöfynd nr 19. Malmö, Malmö Museer.

Sandén, U. 2007. *Arkeologisk slutundersökning 1999 och schaktningsövervakning 2002. Vintriediket. Bunkeflo socken i Malmö stad, Skåne län*. Enheten för Arkeologi Rapport 2007:062. Malmö, Malmö Kulturmiljö.

Sarnäs, P. & Nord Paulsson, J. 2001. *Öresundsförbindelsen. Skjutbanorna 1B & Elinelund 2A–B. Rapport över arkeologisk slutundersökning*. Rapport nr 9. Malmö, Malmö Kulturmiljö.

Steineke, M. 2006. Arkeologisk förundersökning 2006. Bunkeflo 8:2. Almhov. Bunkeflo socken i Malmö stad, Skåne län. Enheten för Arkeologi Rapport 2006:066. Malmö, Malmö Kulturmiljö.

Thörn, R. 2007. *Öresundsförbindelsen och arkeologin. Det ideologiska landskapet*. Malmöfynd nr 12. Malmö, Malmö Kulturmiljö.

Öjjeberg, J. 2004. *Rapport över arkeologisk slutundersökning. Öresundsförbindelsen. Vintrihemmet 3A–B*. Rapport nr 10. Malmö, Malmö Kulturmiljö.

Opublicerat

Brink, K. & Skoglund, P. (red.). 2009. Undersökningsplan för arkeologisk slutundersökning. Dösemarken. Limhamn 155:355. Hyllie socken i Malmö stad, Skåne län. Arkeologienheten, Malmö Museer. Malmö.

Gidlöf, K. 2005. Rapport över arkeologisk utredning 2005. Limhamn 155:355. Malmö Kulturmiljö.

Sandén, U. 1995. *Bevare oss väl. En studie av megalitgravarnas bevaringsgrad på Söderslätt*. C-uppsats i arkeologi. Lunds universitet.

Kartmaterial

Kartunderlag från Malmö Stadsbyggnadskontor.

Administrativa uppgifter

Sydsvensk Arkeologi AB dnr:	SA_100057
Länsstyrelsen i Skåne dnr:	431-9106-10
Datum för beslut:	2010-08-31
Projektnummer:	SA_100057
Län:	Skåne
Kommun:	Malmö
Socken:	Hyllie
Fastighet:	Limhamn 155:501 (del av f.d. 155:355)
Läge:	Ekonomiska kartan, blad 02C2d
Koordinatsystem:	RT 90 2,5 Gon V
X koordinat:	61634
Y koordinat:	13197
Höjdsystem:	RH2000
M ö.h.	12–13 m ö.h.
Fältarbetstid:	2010-09-06 – 2010-09-17
Antal arbetsdagar:	10
Antal arkeologtimmar:	120
Antal maskintimmar:	24
Exploateringsyta:	12 000 m ²
Undersökt yta:	2780 m ²
Platschef:	Åsa Berggren
Personal:	Kristian Brink och Ulf Sandén
Underkonsulter:	Tom Karlssons Entreprenad AB, Oden kulturinformation, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet, Uppdrag osteologi, Lunds universitet.
Uppdragsgivare:	Eliegårds utvecklings AB (NCC Boende och IKANO)
Tidigare undersökningar:	-
Fynd:	Fyndmaterialet förvaras i Malmö Museers centralmagasin. Inventarienummer MMA15.
Dokumentationsmaterial:	Intrasisprojekt SA_107529 förvaras i digitalt arkiv, Malmö Museer. Ritningar och övrig originaldokumentation förvaras i Malmö Museers arkiv, arkivnummer S06:131

Kostnader, faktiska:

Fältarbete: 95 200

Rapport: 52 400

Analys: 18 440

Grävmaskin inkl flytt: 18 530

Totalstation: 10 500

Bilhyra: 6 012

Faktiska kostnader, summa: 201 082 kronor

Beräknade kostnader, summa: 201 600 kronor

Bilaga 1: Anläggningslista

Anläggningsnummer	typ
Schakt 1	
27171	grop
27147	ränna
27131	utgå
27238	grop
27108	mörkfärgning
27092	grop
27082	utgå
27071	stolphål
27055	grop
27042	mörkfärgning
27032	stolphål
27018	grop
27004	grop
26992	stolphål
26982	stolphål
26959	stolphål
26933	stolphål
26912	grop
26891	ränna
26878	stolphål
26865	stolphål
26852	stolphål
Schakt 2	
28219	utgå/rutten sten
28154	utgå
28168	utgå
28182	utgå
28196	grop
27204	utgå/rutten sten
28209	utgå
28049	lager
27184	grop
27221	grop
27255	utgå
27268	utgå
27281	utgå
27291	utgå
27306	utgå
27322	utgå
27337	grop

27355	grop
27373	odefinierad
27389	stolphål
27401	utgå
27411	stolphål
27424	stolphål
27440	grop
27456	stolphål
27468	stolphål
27477	brunn
27540	grop
28083	stolphål
27557	stolphål
27570	stolphål
27579	stolphål
27590	utgå
27603	stolphål
27612	stolphål
27622	stolphål

Shackt 3

26601	brunn
26818	grop
26630	stolphål
26642	grop
26664	brunn

Schakt 4

26780	stolphål
26751	gropssystem
26729	grop
26807	odefinierad

Sydsvensk Arkeologi AB

Rapporter 2010

1. Vintrie Park - område C3, Bunkeflo sn, UN 2009, Kristian Brink
2. Kv. Nereus 1, Malmö, FU 2009, Joakim Frejd
3. Hedmanska gården, hus E., Malmö, FU 2010, Joakim Frejd
4. Skanör 40:3 och 40:4, Skanörs sn, FU 2010, Joakim Frejd
5. Fosie kyrka, Fosie sn, FU 2009, Per Sarnäs
6. Helsingborg, Gamla Staden 8:1, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
7. Litiska analyser, på uppdrag av Blekinge Länsmuseum, Anders Högberg
8. Baggers plats, Malmö, FU 2009, Joakim Frejd
9. Stora Hammar 16:136 – ledningsarbeten, Stora Hammar sn, FU 2010, Per Sarnäs
10. Järnålder i Kulladal, Fjälkinge sn, FU 2009-2010, Tony Björk
11. Kv. Kaninen, Malmö, SU 2010, Per Sarnäs
12. Kv. Frans Suell 14 i Malmö, Malmö, FU 2010, Jan Kockum & Lars Jönsson
13. Stadslämningar på Vä 66:2, Vä sn, FU 2010, Tony Björk
14. Härlöv 50:53, Kristianstad, FU 2010, Tony Björk
15. Renovering och dränering av Uppåkra kyrka 2009–2010, Uppåkra sn, FU 2009–2010, Jan Kockum
16. Yngsjö S:25, Åhus sn, FU 2010, Jan Kockum
17. Tosteberga 2:49, Trolle-Ljungby sn, SU 2010, Tony Björk
18. Kv. Månen 4, Åhus, FU 2010, Tony Björk
19. Nedra Glumslöv, Glumslövs sn, FU 2010, Jan Kockum
20. Fjärrvärme i Åhus medeltida gator, Åhus, FU 2010, Tony Björk & Ylva Wickberg
21. Värmekulvert och dränering inom Bollerups säteri, Bollerup sn, FU 2009–2010, Jan Kockum
22. Kv Lyckan 36 i Åhus, Åhus, FU 2010, Jan Kockum
23. Belysning av Ystads kloster, etapp 2, Ystad, FU 2010, Jan Kockum
24. Markbelysning vid Nosaby kyrka, Nosaby sn, FU 2010, Jan Kockum
25. Provgropar vid Västra Odarslövs kyrka, Odarslövs sn, FU 2010, Jan Kockum
26. Fjärrvärme i Åhus, Companiegatan, Åhus sn, FU 2010, Johan Dahln
27. Skansgatan/Fjädergränd i Ystad, Ystad, FU 2010, Lars Jönsson
28. Söderport 11 i Malmö, Malmö, FU 2010, Lars Jönsson
29. Slottsträdgårdscaféet, Malmö, FU 2010, Lars Jönsson
30. Norra Åsum 1:14, Kristianstads sn, FU 2010, Jan Kockum
31. Dränering av Bjuvs kyrka, Bjuvs sn, FU 2010, Jan Kockum
32. Kv Telegrafan 8 i Åhus, Åhus, FU 2010, Jan Kockum
33. Kv Vattentornet 5, 6 & 7 i Helsingborg, Helsingborg, FU 2010, Jan Kockum
34. Provboringar vid Älvsborgsbron, Malmö, FU 2010, Lars Salminen
35. Revinge kyrka. Grävning för nya stenkistor, Revinge sn, FU 2010, Lars Salminen
36. Lilla Torg i Malmö, Trädplanteringsgropar, Malmö, FU 2010, Lars Salminen
37. Tygelsjö 76:1, Arkeologisk utredning 2010, Elisabeth Rudebeck
38. Österslövs kyrka, Österslövs sn, FU 2010, Jan Kockum
39. Renovering och dränering av Hässlunda kyrka, Hässlunda sn, FU 2009–2010, Jan Kockum
40. Hästhagen, Tygelsjö 41:1, Tygelsjö sn, FU 2010, Per Sarnäs
41. Generalens Hage 52, FU 2010, Malmö, Per Sarnäs
42. Trolle Ljungby kyrkogård, Trolle Ljungby sn, FU 2010, Jan Kockum
43. Räng 5:30, Räng sn, AU 2010, Per Sarnäs
44. Bunkeflo 1:5, Bunkeflo sn, FU 2010, Ulf Sandén
45. Jordvärme till Köpinge kyrka, Köpinge sn, FU 2010, Jan Kockum
46. Vä 147:2 och 89:1, Vä sn, AU 2010, Tony Björk
47. Limhamn 155:501, Malmö129, Hyllie sn, Malmö kommun (Dösemarken, tilläggsytan), FU 2010, Åsa Berggren

